

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

TSİPRAS'IN İLK 6 AYINDA KRİZ,
REFERANDUM VE "DARBE": OYUN TEORİSİ
PERSPEKTİFİNDEN BİR ANALİZ

Büşra ÇATIR, İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

TSİPRAS'IN İLK 6 AYINDA KRİZ, REFERANDUM VE "DARBE": OYUN TEORİSİ PERSPEKTİFİNDEN BİR ANALİZ

13 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleştirilen Avro Zirvesi'nde Avro Grubu, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) oluşan kreditor kurumlar, Yunanistan'a 86 milyar avroluk üçüncü kurtarma paketinin verilmesine ilişkin anlaşmaya vardı. Yunanistan'da gerçekleştirilen erken seçimlerde radikal sol söylemiyle oyların yüzde 36'sını alan Syriza'nın iktidara gelmesinden bu yana gerçekleştirilen sayısız toplantının sonucunda varılan nokta ise, Syriza'nın söyleminin neredeyse tam tersini yansıtıyor. Parti programından ve seçim vaatlerinden büyük ölçüde taviz veren Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras'ın 5 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleşen referandumda reddedilen anlaşma kurallarından daha katı koşullar içeren bir anlaşmayı kabul etmesi ise 'anlaşılamaz' olarak değerlendiriliyor¹. Dahası, Yunanistan ve Avrupa kamuoyunda geniş yankı bulan anlaşma, birçok kişi tarafından bir 'darbe' girişimi olarak adlandırılırken, sosyal paylaşım sitesi *Twitter*'da *This Is A Coup* (#ThisIsACoup - bu bir darbedir) etiketiyle yapılan paylaşımlar dünya gündeminde hakkında en çok konuşulan konu (*trending topic*) oldu. Nobel ödüllü ekonomist Paul Krugman da Üçüncü Kurtarma Paketi'nin bir çeşit darbe olduğunu ve Yunanistan'ın ulusal egemenliğine büyük bir tehdit oluşturduğunu savunanlar arasında yer aldı².

Peki, Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras'ın 6 ay boyunca reddettiği koşulları kabul etmesi gerçekten 'anlaşılamaz' mı; yoksa Tsipras'ın yeni kurtarma paketinin koşullarını kabul ederek rasyonel bir şekilde davrandığı söylenebilir mi? Birçok kişi tarafından karşı çıkılsa da, bu soruya verilebilecek cevaplardan biri 'evet'. Taraflar son kez müzakere masasına oturduğunda ve önlerindeki seçenekleri değerlendirdiğinde iki tarafın da aslında rasyonel davrandığı ve çıkarlarına en uygun şekilde hareket ettiği görülüyor.

'Greferendum' Sonrası Gelişmeler

5 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleşen referandumda Yunan halkına sorulan "25 Haziran 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve IMF tarafından Avro Grubu'na sunulan ekonomik reform planı kabul edilmeli midir?" sorusu yüzde 62'lik bir oyla reddedilmişti. Referandumu takip eden bir hafta içinde Yunanistan'ın Avro Alanı içindeki geleceğine ilişkin uzun mesai harcayan taraflar, 13 Temmuz 2015 tarihinde bir karara vardı. Yunanistan'ın 2015-2018 yılları arasında 86 milyar avroluk üçüncü kurtarma paketini alabilmesi için Avro Zirvesi'nin sonunda yayımlanan 7 sayfalık anlaşma metninde:

¹ Evans-Pritchard, A., "Greece is Being Treated Like a Hostile State"

<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11736779/Greece-is-being-treated-like-a-hostile-occupied-state.html> Erişim Tarihi: 20.07.2015

² Krugman, P. "Killing the European Project" <http://krugman.blogs.nytimes.com/2015/07/12/killing-the-european-project/> Erişim Tarihi: 21.07.2015

- 15 Temmuz 2015 tarihine kadar emeklilik sistemi ve katma değer vergisi reformlarına ilişkin temel hukuki düzenlemelerin Yunanistan Parlamentosu'nda onaylanmasına;
- Emeklilik sisteminin uzun dönemde sürdürülebilirliğini korumak amacıyla önlemler alınmasına;
- Yunanistan'ın ulusal istatistik kurumu ELSTAT'ın bağımsızlığının garanti altına alınmasına;
- Ekonomik ve Parasal Birlik'te İstikrar, Koordinasyon ve Yönetişim Antlaşması'nın hükümlerinin tam olarak uygulanmasına;
- 22 Temmuz 2015 tarihine kadar Avrupa Komisyonu'nun desteğiyle Bankacılık Yönergesi'nin iç hukuka aktarılmasına;
- Bankaların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Yönerge'nin iç hukuka aktarılmasına;
- Uzun vadede işgücü piyasasının serbestleştirilmesi, elektrik hizmetlerinin özelleştirilmesi, marketlerin çalışma saatlerinin artırılması ve finans sektörünün güçlendirilmesi için gerekli adımların atılmasına karar verildi.

Yeni kurtarma paketi, referandumda reddedilen anlaşma teklifinden daha sıkı önlemler içermesi nedeniyle eleştirilmesine rağmen, 15 Temmuz 2015 ve 22 Temmuz 2015 tarihlerinde Yunanistan Parlamentosu'nda reform yasalarının onaylanmasıyla birlikte 6 aylık müzakere süreci sona erdi.

25 Ocak 2015 tarihinde gerçekleşen erken seçimde kurtarma paketi karşıtı radikal söylemiyle oyların yüzde 36'sını alarak iktidara gelen Syriza partisi lideri Alexis Tsipras'ın söz konusu anlaşmayı kabul etmesi ve Syriza milletvekillerinin Parlamento'daki oylamada anlaşmayı onaylaması Syriza'nın seçmen tabanında büyük ölçüde hayal kırıklığına neden oldu. Hayal kırıklığının yalnız Yunan halkı ile sınırlı kalmadığını hatırlatmakta da fayda var. Hele ki Tsipras'ı liderliğe taşıyan seçimler sonrasında, neredeyse tüm dünyadaki sol hareketlerin bu başarının arkasındaki sebepleri öğrenme yarışına girdiği bir ortamda.

Olağan Şüpheliler: Angela Merkel ve Wolfgang Schäuble

Küresel ekonomik krizin başlamasından bu yana AB'nin ekonomik konularında en çok söz hakkına sahip ülke olarak görülen Almanya, Yunanistan ile yürütülen görüşmelerde de 'kural koyucu' olarak adlandırılıyordu. Müzakere sürecinde Almanya'nın en büyük destekçilerinden olan Finlandiya Maliye Bakanı Alexander Stubb, Almanya'nın bu süreçteki lider rolünün hem ülkenin ekonomik gücünden hem de kuralların tam olarak uygulanması için müzakere masasına hazırlıklı olarak gelmesinden kaynaklandığını belirtti³.

³ Irwin, N. "How Germany Prevailed in the Greek Bailout"
http://www.nytimes.com/2015/07/30/world/europe/how-germany-prevailed-in-the-greek-bailout.html?_r=0 Erişim Tarihi: 31.07.2015

Hal böyle olunca, Yunanistan ve kreditor kurumlar arasındaki gerceklesen kurtarma paketi gorusmelerinde Yunan kamuoyunun en cok tepkisini ceken ulke hic kuşkusuz kurtarma paketlerine en fazla finansmanı saglayan Almanya oldu. Üçüncü kurtarma paketinin koşullarını 'yoksulluk, aşağılanma ve kölelik' olarak değerlendiren Yunan halkı Almanya'yı, bu defa tanklar yerine bankaları kullanarak Avrupa'nın yıkımına neden olduğu yönünde sert ifadelerle eleştirdi. Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve Almanya Maliye Bakanı Wolfgang Schäuble'in görüşmeler sırasındaki sert tutumu ve herhangi bir tavizde bulunmaması Yunanistan'ı Grexit'in eşiğine getiren en önemli faktörlerden biri oldu⁴.

Oyun Teorisi, Yunanistan ve Kreditorler Arasındaki Görüşmeleri Açıklayabilir Mi?

5 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleştirilen referandumda kurtarma paketine ilişkin koşulların Yunanistan halkı tarafından yüzde 62 oranında bir oyla reddedilmesine rağmen referandumdan sonra görevinden istifa ettiğini açıklayan Yunanistan Maliye Bakanı Yanis Varoufakis'in oyun teorileri konusunda uzmanlaşmış bir ekonomi profesörü. Varoufakis'in zaman zaman Brüksel bürokrasisinin sınırlarını zorlayan tavırları ve görüşmelerdeki taviz vermez tutumu, kamuoyunda ve medyada görüşmelerin Varoufakis'in ünlü 'Oyun Teorileri' (*Game Theory: A Critical Introduction*) kitabında ortaya koyduğu teorileri için bir pratik alanı haline geldiğine ilişkin tezleri güçlendirdi.

Bu konuda kaleme alınan birçok makalede, Yunanistan ve kreditor kurumlar arasındaki görüşmeler, uluslararası ilişkilerde özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan Küba Füze Krizi'ni açıklamakta kullanılan 'Korkak Tavuk Oyunu' (*Chicken Game*; aynı zamanda *Dove-Hawk* olarak da bilinir) olarak adlandırıldı⁵. Teoriye göre, iki oyuncu arabalarını son hızda birbirlerine karşı sürerler; yoldan ilk sapan oyuncu korkak tavuk olurken, diğeri oyunu kazanır. Bu durumda, arabaların çarpışması ve oyuncuların hayatlarını kaybetmesi iki oyuncu tarafından da en az tercih edilen seçenektir. Öte yandan, iki oyuncu da kendisi yola devam ederken diğer oyuncunun yoldan sapmasını ve böylece oyunu kazanmayı tercih eder. Ancak karşı tarafın ne yapacağına ilişkin herhangi bir bilgi sahibi olmayan oyuncular en az tercih ettikleri sonucu (arabaların birbirine çarpması) önlemek için yoldan saparlar ve oyunu kimse kazanamaz⁶. Oyun böylece, geçtiğimiz aylarda trafik kazasında hayatını kaybeden

⁴ Hall, J. "Greeks React with Fury at New €86bn EU Bailout Deal, Accusing Germany of Using WW2-Style Tactics to Condemn Their Country to Years Of Harsh Austerity" <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3157801/PM-joins-EU-talks-Greece-bailout.html> Erişim Tarihi: 21.07.2015

⁵ Irwin, N. "The James Dean Movie That Explains the Greek Debt Negotiations" http://www.nytimes.com/2015/04/28/upshot/the-james-dean-movie-that-explains-the-greek-debt-negotiations.html?_r=0&abt=0002&abg=0 Erişim Tarihi: 24.07.2015

⁶ Osborne, M. (2000). An Introduction to Game Theory, s. 75.

ve oyun teorisinin önemli isimlerinden John Nash tarafından geliştirilen ve kendisine Nobel Ödülü kazandıran Nash Dengesi ile (*Nash Equilibrium*) biter⁷.

Yunanistan ve kreditor kurumlar arasındaki borç görüşmelerinin ise Yunanistan'ın çarpışmadan korkarak yoldan sapması (böylece Grexit'in önlenmesi) ve kreditorlerin oyunu kazanması olarak sonuçlandırıldığı söylenebilir. Ancak, birçok makalede tartışılan aksine, Yunanistan ve kreditor kurumlar arasındaki görüşmeleri, Korkak Tavuk Oyunu olarak değerlendirmenin oyun teorisine ilişkin önemli bir varsayımı atladığını söylemek mümkün: Korkak Tavuk Oyunu, oyuncuların aynı anda karar vermek durumunda olduğu ve bir tarafın ne yapacağına ilişkin bir diğer tarafın hiçbir şekilde bilgi sahibi olmadığı varsayımına dayanıyor. Öte yandan, Yunanistan ve kreditor kurumlar arasında gerçekleşen oyunun en önemli özelliklerinden biri, görüşmelerin karşılıklı olarak sunulan tekliflere bağlı olması.

Bilindiği üzere, son aylarda Yunanistan ve kreditor kurumları harekete geçiren en önemli faktörlerden biri, Yunanistan'ın gerçekleştirilmesi gereken borç ödemelerine yetecek kaynağının olmadığı endişesiyle 20 Şubat 2015 tarihinde düzenlenen Liderler Zirvesi'nde bir reform listesinin hazırlanmasına karar verilmesi olmuştur. Yunanistan'ın ilk reform listesini⁸, 1 Nisan 2015 tarihinde kreditor kurumlara sunmasının ardından da anlaşmaya ilişkin belge taraflarca pek çok kez revize edildi. 1 Nisan 2015 tarihinden itibaren başta Avro Grubu'nun haftalık telekonferans toplantıları olmak üzere Yunanistan ve kreditor kurumlar arasında ikinci kurtarma paketinin 7,2 milyar avroluk son diliminin Yunanistan'a verilmesine ilişkin müzakereler başladı. Bu açıdan bakıldığında, Korkak Tavuk Oyunu'ndaki oyuncuların aksine Yunanistan'ın ve kreditorlerin birbirlerinin motivasyonlarına ilişkin bilgi sahibi olması oyunun doğasını değiştiren önemli bir faktör olarak ortaya çıkıyor. Böylece görüşmeler, tarafların birbirlerinin motivasyonlarını (bir noktaya kadar) bildiği ve oyuncuların hamlelerini sırasıyla yaptığı bir oyun olma özelliğini taşıyor.

Oyun Teorisine Genel Bir Bakış

Oyun teorisi, karar alıcıların karşılıklı etkileşimleri sonucunda hangi durumlarda nasıl kararlar aldıklarını farklı senaryolar üzerinden anlamaya yarayan matematiksel bir yöntemdir. Devletlerin uluslararası arenada nasıl hareket ettiğini anlamak amacıyla uluslararası ilişkiler alanında da sıklıkla kullanılan oyun teorisinde aktörler, eylem seti ve tercihler olmak üzere üç temel faktör vardır⁹.

⁷ Nash Dengesi, bir oyunda bir oyuncunun diğer oyuncu davranışını (hareket setini) değiştirmeden daha iyi bir sonuç elde edemeyeceği durumu ifade eder. Nash Dengesi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için: Osborne, M. (2000). An Introduction to Game Theory, s. 19.

⁸ "20 Şubat 2015 Tarihli Avro Grubu Anlaşması Kapsamında Yunanistan Tarafından Sunulan Reform Listesi", <http://im.ft-static.com/content/images/55b27a7e-d87c-11e4-ba53-00144feab7de.pdf> Erişim Tarihi: 21.02.2015

⁹ Osborne, M. (2000). An Introduction to Game Theory, s. 11.

Yunanistan örneği üzerinden bakılacak olursa:

Aktörler: Yunanistan ve kreditor kurumlar arasındaki görüşmelerde aktörler, Yunanistan tarafında başlıca Tsipras olmak üzere Syriza hükümetinin temel karar alıcılarından, diğer tarafta ise kreditor kurumların yetkililerinden oluşuyor.

Eylem Seti: Oyun teorilerinde eylem seti aktörlerin sahip olduğu alternatif kararları belirtmek için kullanılır. Yunanistan örneğinde, Yunanistan'ın sahip olduğu eylem seti, 'kreditor kurumlarla Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda bir anlaşmaya varma', 'kreditor kurumlarla kreditor kurumların talepleri doğrultusunda bir anlaşmaya varma' ve 'kreditor kurumlarla anlaşmanın sağlanmaması ve Avro Alanı'ndan çıkma' olarak üç alternatiften oluşuyor. Kreditor kurumların eylem seti de benzer şekilde 'Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda Yunanistan ile anlaşmaya varma', 'kreditor kurumların talepleri doğrultusunda Yunanistan ile anlaşmaya varma' ve 'anlaşmanın gerçekleşmemesi sonucu Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkması' olarak üç alternatiften oluşuyor.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer faktör ise, tarafların anlaşmaya varamaması ve Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılması durumunda Yunanistan'ın ve Avro Alanı'nın geleceğine ilişkin belirsizlik. Oyun teorisi terminolojisinde, sonuçlarını iki tarafın da kesin olarak öngöremediği durumlarda 'doğa' (*nature*) olarak adlandırılan, taraflardan bağımsız bir karar alıcının olduğu varsayılır¹⁰. Karar alıcılar söz konusu dış faktör nedeniyle nasıl bir sonuca ulaşılacağını kesin olarak bilemediği için olasılık hesaplamasına göre karar vermek durumundadırlar. Yunanistan örneğinde de görüldüğü üzere, Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkması durumunda iki durumun gerçekleşmesi olasılığı vardı. Bunlardan ilki, Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkmasının ardından Avro Alanı'nın dağılmadan devam etmesi olarak görülürken ikincisi Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılmasının ardından domino etkisiyle diğer ülkelerin de parasal birlikten ayrılması ve Avro Alanı'nın dağılması olarak değerlendiriliyordu¹¹. Bu durumda Yunanistan örneğinde sonuçların yalnızca aktörlerin kararlarına değil; aksine dış faktörlerin de varlığına bağlı olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Tercihler: Oyun teorisinde bir senaryonun stratejik oyun olarak değerlendirilmesi için gereken üçüncü faktör aktörlerin eylem setleri üzerindeki tercihleridir. Tercihler, oyundaki bir aktörün eylem setindeki eylemlerini en çok tercih edilenden en az tercih edilene doğru sıralamasıyla bir fayda/maliyet hesaplaması yapmasını ve buna göre kendi çıkarlarına en uygun şekilde hareket etmesini kolaylaştırır.

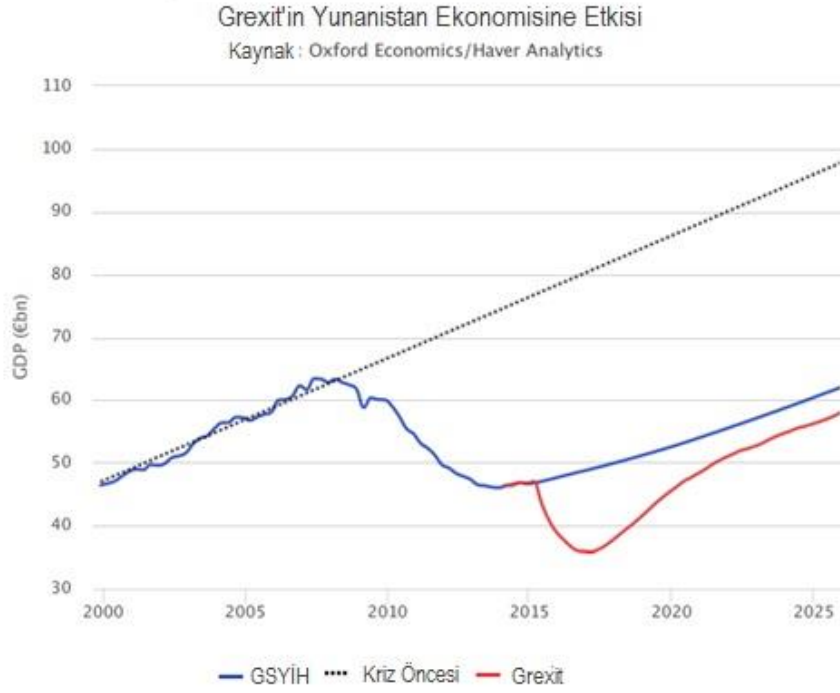
Yunanistan örneğinde, Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda kreditor kurumlarla anlaşmaya varılması Tsipras'ın iktidara gelmesinin ardından devamlı olarak dile getirdiği ilk tercih oldu. Yunanistan'ın ikinci tercihi, kreditor kurumların talepleri doğrultusunda bir anlaşmaya varılması; son tercihi ise Avro Alanı'nın Yunanistan'ın

¹⁰ Oyun teorisi terminolojisinde dış faktörler için doğa kavramının kullanılması oyun teorisinin sıklıkla evrimsel biyoloji alanında da uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

¹¹ Reuters, "Grexit may cause domino effect, but should Greece stay in?", <http://www.rt.com/op-edge/256569-greece-eu-juncker-bailout/> Erişim Tarihi: 27.07.2015

isteklerini kabul etmemesi durumunda ülkenin Avro Alanı'ndan ayrılması, yani Grexit senaryosunun gerçekleşmesiydi. Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılmasının Yunanistan tarafından daha az tercih edilen seçenek olmasının nedeni ise aşağıdaki tabloda daha net görünüyor. Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılmasının ardından GSYİH büyüme eğrisinin (kırmızı eğri) Yunanistan'ın Avro Alanı içinde kalması durumunda gerçekleşecek büyümeyi (mavi eğri) gelecek 10 yıl içinde yakalayamayacağını gösteriyor.

Tablo 1: Grexit'in Yunanistan Ekonomisine Olası Etkisi

Kreditör kurumlar açısından bakıldığında ise, kreditör kurumların talepleri doğrultusunda Yunanistan ile anlaşmanın sağlanması ve Yunanistan'ın Avro Alanı içinde kalmasının kreditör kurumların ilk tercihi olduğu, gerek Avro Alanı yetkilileri gerekse IMF yetkilileri tarafından birçok kez dile getirildi¹². Kreditör kurumların en güçlü tercihi, Avro Alanı'nın güvenilirliğine ilişkin bir şüphe yaratmamak amacıyla Yunanistan'ı Avro Alanı içinde tutmak olduğu için ikinci tercih edecekleri seçeneğin de Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda bir anlaşmaya varmak olduğu herkes tarafından biliniyordu. Yine Yunanistan'ın tercihlerine benzer şekilde, kreditör kurumların son olarak tercih edeceği seçenek de, anlaşmanın sağlanamaması ve böylece Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkmasıydı. Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkmasının son tercih olarak sıralanması temelde tarafların Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılması durumunda Avro Alanı'nın geleceğine ilişkin kesin bilgiye sahip olmamasından kaynaklanıyordu.

¹² Euractiv, "Juncker asks the Greeks to vote yes for Europe", <http://www.euractiv.com/sections/euro-finance/juncker-asks-greeks-vote-yes-europe-315844> Erişim Tarihi: 27.07.2015

Oyun Başlasın

12 Temmuz 2015 tarihindeki görüşmelerde Yunanistan'ın ve kreditor kurumların yetkililerinin müzakere masasına oturduklarında verdikleri kararlara ilişkin aşağıdaki gibi varsayımsal bir oyun düşünülebilir:

Bilindiği üzere, Yunanistan'ın 1 Nisan 2015 tarihinde sunduğu reform listesi taraflarca birçok kez revize edildi. 12 Temmuz 2015 tarihinde Avro Zirvesi'nde görüşülen anlaşma metni ise son olarak kreditor kurumların sunduğu listeden oluşuyordu. Buradan yola çıkıldığında, kreditor kurumların yetkilileri ilk adımda Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda veya kendi talepleri doğrultusunda bir teklif sunmaya ilişkin iki seçeneğe sahip. Kreditorlerin Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda bir teklif sunması durumunda Yunanistan da iki seçenek ile karşılaşılıyor: Yunanistan teklifi kabul edebilir veya reddedebilir. Yunanistan'ın bu teklifi kabul etmesi durumunda, Yunanistan Avro Alanı içinde kalmaya devam ediyor ve oyun Yunanistan'ın ilk tercihi, kreditor kurumların ise ikinci tercihinin gerçekleşmesiyle sonuçlanıyor.

Yunanistan'ın teklifi reddetmesi durumunda ise ülke, Avro Alanı'ndan çıkıyor ve Avro Alanı'nın geleceği 'doğa' adı verilen dış faktörler tarafından belirleniyor. Bu noktada iki seçeneğin mevcut olduğunu söylemek mümkün: Avro Alanı, Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılmasından zarar almadan varlığını sürdürebilir veya Yunanistan'ın ayrılması Avro Alanı'nın dağılmasına neden olabilir. Yukarıda belirtildiği gibi, oyunun aktörleri dış faktörler tarafından belirlenen durumlarda ancak ellerindeki verilere dayanarak sonuca ilişkin çıkarımlar yapabiliyor. Bu durumda Yunanistan'ın teklifi reddetmesi seçeneğinde Avro Alanı'nın büyük bir zarar görmeden varlığını sürdüreceğine ilişkin verilerin daha güçlü olduğunu görmek mümkün.

Bilindiği üzere, Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılma olasılığının sıklıkla dile getirildiği dönemde AMB'nin uzun süredir tartışılan tahvil alım programını yürürlüğe koyması, Avro Alanı'nı olası bir Grexit'ten koruyacağına ilişkin görüşleri büyük ölçüde destekledi¹³. Böylece, Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılması durumunda, Avro Alanı'nın varlığını sürdüreceğine ilişkin veriler Avro Alanı'nın dağılacağına ilişkin verilerden daha güçlü olduğu için oyunun bu şekilde sona ermesi Yunanistan tarafından son tercih edilen seçenek oluyor. Kreditor kurumlar açısından ise Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılması Avro Alanı'nın dağılmasına neden olmasa bile parasal birliğin güvenilirliği hakkında soru işareti oluşturacağı için Yunanistan ile anlaşmaya varmaktan daha az tercih edilen bir seçenek oluyor.

İkinci olarak ise, kreditor kurumların kendi talepleri doğrultusunda Yunanistan'a bir teklif sunduğu düşünüldüğünde, Yunanistan yukarıdaki senaryoya benzer şekilde teklifi kabul etme veya reddetme seçeneği ile karşı karşıya kalıyor. Bu durumda, Yunanistan

¹³ Moore, E. & Lewin J. "Eurozone Warned of Complacency over Impact of Potential Greek Exit" <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/47aa4dce-d2f7-11e4-b7a8-00144feab7de.html#axzz3hAl1uacr> Erişim Tarihi: 28.07.2015

kreditörlerin teklifini kabul ederse oyun Yunanistan'ın ikinci tercihi, kreditörlerin ise ilk tercihi ile sonuçlanıyor. Yunanistan'ın teklifi reddetmesi durumunda ise Yunanistan Avro Alanı'ndan ayrılacağı için yukarıda olduğu gibi Avro Alanı'nın geleceği dış faktörler tarafından belirleniyor. Avro Alanı'nın varlığını sürdürme olasılığı parasal birliğin dağılma olasılığından daha güçlü olmasına rağmen Birlik'in güvenilirliğine ilişkin şüphe oluşturmasını engellemek amacıyla iki taraf da bu seçeneği tercih etmiyor.

Her iki durumda da görüldüğü üzere anlaşmaya varmak, iki taraf için de daha fazla kazanç getiren ve böylece daha çok tercih edilen bir sonuç olarak ortaya çıkıyor. Hal böyle olunca, iki taraf için de rasyonel olan kararın anlaşmaya varmak olduğunu söylemek mümkün. Bu açıdan bakıldığında, kreditör kurumların sunduğu anlaşmayı kabul ettiği için seçmenleri tarafından büyük ölçüde eleştirilen Tsipras'ın fayda/maliyet hesaplamasından yola çıkarak rasyonel seçim temelinde bir karar verdiği söylenebilir (Yunanistan ve kreditörler arasındaki görüşmelerin fayda/maliyet analizinin yayvan formda geriye doğru tümevarım yöntemiyle hesaplanması yazının ek bölümünde bulunabilir).

Sonuç: Avrupa Projesi'nin Geleceği

Yunanistan ve kreditör kurumların yetkililerinin arasında anlaşmaya varılması ve Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılmasının önlenmesinin iki taraf için de aslında rasyonel bir seçim olduğu savunulurken sorulması gereken bir soru daha var: Tüm bu fayda/maliyet hesaplamaları Syriza'nın iktidara geldiği günden bu yana değişmezken, tarafların anlaşmaya varması neden 6 ay sürdü? Oyun teorisi bu noktada tarafların müzakere güçlerini artırmak ve böylece karşı taraftan taviz alabilmek için karşılıklı olarak restleştiği cevabını verebilir. Söz konusu açıklama oyun teorisi açısından rasyonel bir seçim olarak değerlendirilebilirse de bu süreçte AB'nin entegrasyon sürecine verdiği zararı göz ardı etmemek gerekiyor.

'Daha Yakın Bir Birlik' (*Ever Closer Union*) kurma vizyonuyla hayata geçen Avrupa Projesi, AB'nin üye ülkeleri arasında yaşanan 'borçlu' ve 'borç veren' ülke ayrışması nedeniyle küresel ekonomik kriz sonrasında büyük bir zarar gördü. Son dönemlerde de Birleşik Krallık'ın AB üyeliğini referanduma götürme kararı ile zor günler yaşayan AB entegrasyon süreci, Yunanistan ve kreditör kurumlar arasındaki görüşmelerin aylar sürmesi ve Avro Alanı üyeliğinin 'geri dönülemezliği' (*irreversibility*) ilkesine karşın bir üyenin Avro Alanı'ndan ayrılmaya bu denli yaklaşmış olması AB'ye olan güveni büyük ölçüde sarstı.

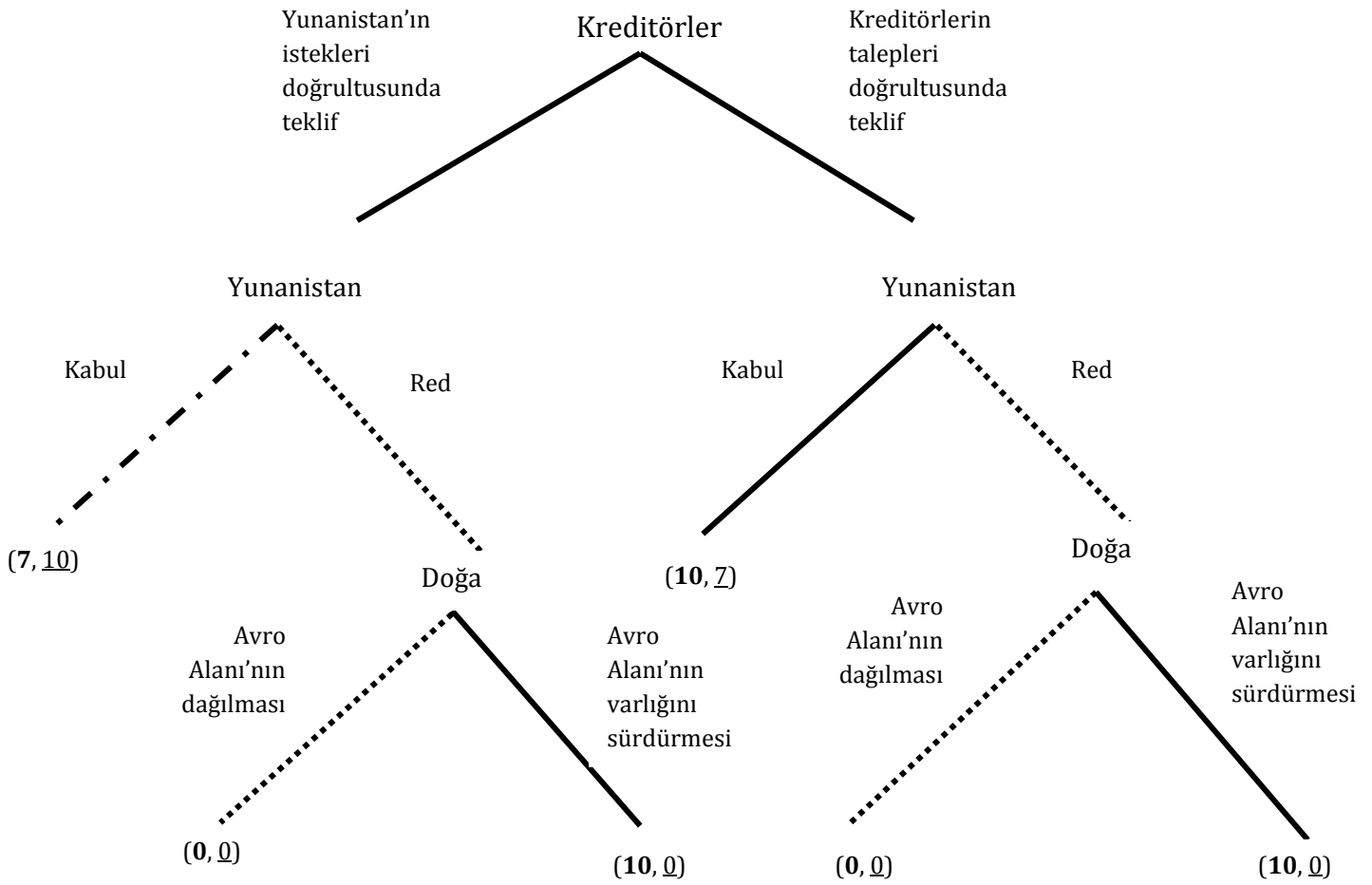
Anlaşmanın ardından yapılan açıklamalarda da Avrupa Projesi'ne olan inancın sarsıldığına ilişkin oldukça açık ifadeler mevcut. Almanya Şansölyesi Angela Merkel anlaşmanın ardından yaptığı açıklamada, Avro Alanı'nda güvenin tekrar inşa edilmesi gerektiğini belirtirken, Belçika'nın eski Başbakanı Guy Verhofstadt söz konusu anlaşmadan çıkarılması gereken derslerin olduğunu vurguladı. Verhofstadt, ortak para biriminin geleceğinin bir gecede düzenlenen toplantının sonuçlarına bağlı olmaması gerektiğini belirtirken, krizin bu noktaya sürüklenmesinde faturayı radikal sağ ve sol

partilere kesti. Verhofstadt, avronun geleceğinin garanti altına alınabilmesi için Avro Alanı'nın milliyetçi ve popülist partiler tarafından esir alınmaması yönünde çağrıda bulundu. Öte yandan, İspanya'da son yıllarda yükselişte olan radikal sol parti Podemos'un lideri Pablo Iglesias ise yaptığı açıklamada başta Almanya olmak üzere kreditor kurumları hedef aldı. Iglesias yaptığı açıklamada, Merkel'in Avrupa üzerinde gücünü kanıtlamaya çalışmasının Avrupa Projesi'ni tehlikeye attığını vurguladı¹⁴.

Entegrasyonun hem siyasi hem de sosyal bir süreç olduğu göz önüne alındığında, siyasi alanda hâlihazırda sekteye uğrayan süreç sosyal olarak da vatandaşların Birlik'e olan inancını kaybetmesine neden oluyor. Yunanistan ve kreditorler arasında yaşanan kriz gibi sorunlarla karşılaşıldığı ve siyasi liderlerin çözümden yana olmadığı sürece dünyada başka örneği olmayan Avrupa entegrasyon süreci, Avrupa'da radikal siyasi partilerin yükselişi ile tehlikeye girmeye devam edecektir.

¹⁴ The Guardian, "Greece's rescue package: utter humiliation or disaster averted?"
<http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jul/13/greece-rescue-package-eurozone-grexit-panel-verdict> Erişim Tarihi: 31.07.2015

Ek: Yunanistan ve Kreditorler Arasındaki Görüşmelerin Oyun Teorisine Uygulanması

Yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi yayvan formda geriye dönük tümevarım yapıldığında, ilk noktada doğa adı verilen dış faktörlerin Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan ayrılması durumunda Avro Alanı'nın geleceğine ilişkin etkisi yer alıyor. Yukarıda bahsedildiği gibi, aktörler dış faktörlerin etkisine ilişkin kesin bilgiye sahip olmadığı için böyle durumlarda fayda/maliyet analizini olasılık hesabı üzerinden yapar. Varsayımsal olarak bu durumun $\frac{1}{2}$ 'lik bir olasılığa sahip olduğu düşünülüğünde, her sonucu $\frac{1}{2}$ ile çarpmak gerekiyor. $\frac{1}{2}$ ile çarpıldığında Avro Alanı'nın dağılması senaryosunun verdiği sonuç iki taraf için de yine 0 olurken, Avro Alanı'nın varlığını sürdürmesi senaryosunun kreditor kurumlar için sonucunun 5 olduğu görülüyor. Bu durumda bir üst adımda Yunanistan tarafından tercih edilecek seçeneğin, sonuçları daha yüksek olduğu için kreditor kurumların teklifini kabul edeceği daha net bir şekilde ortaya çıkıyor. En üstteki karar alma noktasına bakıldığında ise geriye yalnızca kreditor kurumların Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda veya kendi talepleri doğrultusunda verecekleri teklife ilişkin tercih kalıyor. Bu noktada da kreditor kurumların seçenekleri arasında kendi talepleri doğrultusunda bir teklif sunmak daha çok tercih edilen seçenek olarak ortaya çıkıyor ($10 > 7$).